

Regelrådets uppgift är att granska och yttra sig över kvaliteten på konsekvensutredningar till författningsförslag som kan få effekter av betydelse för företag.

Klimat- och näringslivsdepartementet

Yttrande över promemorian Verksamhet med strålning: arbetarskydd, tillsyn och sanktioner

Regelrådets ställningstagande

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Motivering till Regelrådets ställningstagande

Beskrivningen av problem och syfte, konsekvenser om ingen åtgärd vidtas, åtgärder för att begränsa kostnader i den delen som berör sanktioner, överensstämmelse med EU-rätten samt om särskild hänsyn kan tas till tidpunkt för ikraftträdande är redovisade på godtagbart sätt.

Samtidigt saknas uppgifter för att bedöma företagseffekter. Berörda företag redovisas utan antal, storleksfördelning eller branschvis uppdelning. Avsnittet om kostnader och intäkter saknar kvantifiering och innehåller ingen redovisning av intäkter. Påverkan på konkurrensen, behov av information och alternativa lösningar belyses inte. Vidare saknas en redovisning av särskild hänsyn till små och medelstora företag i den del som rör tillsyn.

Slutligen innehåller konsekvensutredningen ingen plan för hur och när konsekvenserna av förslaget kan utvärderas.

Innehållet i förslaget

I promemorian föreslås ändringar i strålskyddslagen (2018:396), strålskyddsförordningen (2018:506), lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter och lagen (2010:950) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Det förtydligas vilka som omfattas av reglerna om skydd mot joniserande strålning för den som sysselsätts i en verksamhet. Därmed omfattas egenföretagare av reglerna. Tillämpningen på verksamheter som bedrivs i en omgivning med joniserande strålning avgränsas tydligare.

Definitionerna av exponerad arbetstagare och räddningspersonal införs och förtydligas så att egenföretagare uttryckligen omfattas när de sysselsätts i verksamhet med joniserande strålning.

Det föreslås sanktionsavgifter för vissa överträdelse inom strålskyddsområdet. Avgifter beslutas av tillsynsmyndigheten och ska bestämmas enligt föreskrifter inom intervallet 5 000–100 000 kronor. I strålskyddsförordningen föreslås fasta belopp i vissa typfall: 10 000 kronor vid utebliven information eller bristande egenkontroll i solarieverksamhet samt 10 000 kronor per strålkälla vid bristande dokumentation av strålkällor.

Tillsynsbestämmelserna kompletteras och uppgiftsskyldigheter utökas; regler införs också för anmälan och undantag avseende herrelösa strålkällor. Tillsynsingripanden behöver kunna

ske snabbt och förutsebart. Lagtexten tydliggör kraven på protokoll för omhändertagande och försegling. Reglerna om vad som ska ske efter ett omhändertagande eller försegling förtydligas också. Anmälningsplikten för herrelösa strålkällor utvidgas till alla som påträffar en sådan, och Strålsäkerhetsmyndigheten bemyndigas att i föreskrift reglera ersättningsskyldighet för bl.a. omhändertagande, försegling och åtgärder med förverkad egendom.

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Bedömning av delasppekter

Problembeskrivning och syftet med förslaget

Syftet med förslaget är ett heltäckande och tydliggjort regelverk för skydd mot strålning för den som sysselsätts i en verksamhet samt för sanktioner och tillsyn.

Förslaget omfattar tre delar: (i) skydd för sysselsatta och egenföretagares ställning, (ii) straff och sanktionsavgifter samt (iii) tillsyn.

Begreppen "exponerad arbetstagare" och "räddningspersonal" införs, varigenom egenföretagare i allmänhet omfattas. Vissa överträdelser kriminaliseras, sanktionsavgifter införs för mindre allvarliga och lätt konstaterbara överträdelser, och tillsynsbefogenheter tydliggörs bl.a. för omhändertagande/försegling samt hantering av herrelösa strålkällor.

Regelrådet finner att beskrivningen av problem och syfte är godtagbar.

Konsekvenser om ingen åtgärd vidtas

I konsekvensutredningen går att utläsa att om ingen åtgärd vidtas kommer inte definitionen för egenföretagare att vara tydlig i lagen. Att inte förtydliga reglerna gör i viss mån ansvaret enligt strålskyddslagen otydligt. Utan ändring kvarstår oklarheter om vem som ansvarar i olika situationer. Behov av förtydligande och likställande av förutsättningarna, inklusive precisering av när villkors-/föreskriftsbrott får mötas med åtgärd.

Regelrådet finner att av remissen går att utläsa vissa konsekvenser som uppstår om ingen åtgärd vidtas.

Regelrådet finner att beskrivningen av konsekvenser om ingen åtgärd vidtas är godtagbar.

Alternativa lösningar

I remissen redovisas två sanktionsvägar: den etablerade ordningen med straff respektive vite samt en administrativ modell där sanktionsavgifter beslutas av tillsynsmyndigheten. Den administrativa vägen är avsedd för överträdelser som inte är straffbelagda och ska utformas så att dubbelprövning inte sker (sanktionsavgift får inte kombineras med straff eller vite för samma gärning).

Därutöver redovisas inte alternativa utformningar för övriga delar av förslaget. Exempel på alternativ som hade kunnat belysas är: Om det inom de nya tillsynsreglerna som införs med förslaget vore möjligt att inkludera förenklade dokumentationskrav för små aktörer, generösare tidsfrister för handläggning/protokoll, eller annan ordning för kostnadsansvar vid omhändertagande/försegling. Avsaknaden av en sådan breddad alternativredovisning

begränsar möjligheten att bedöma om mindre ingripande lösningar för företag hade varit möjliga.

Regelrådet finner att förslagsställaren har provat alternativa lösningar i vissa delar av förslaget, men att det hade varit önskvärt att särskilt den del där företag påverkas, i tillynsdelen, hade behandlats mer.

Regelrådet finner att beskrivningen av alternativa lösningar är bristfällig.

Berörda företag

Remissen saknar uppgifter om antal berörda företag, deras storleksfördelning och branschvisa fördelning. Uppgifterna inskränker sig till bransch-exempel (t.ex. odontologi, veterinärmedicin, kontroll-/analysmetoder) och en allmän utsaga om 'ett stort antal egenföretagare'. Detta gäller även för de företag som berörs av tillsynsförändringarna (företag som hanterar radioaktiva material eller tekniska anordningar som kan alstra strålning). Enligt promemorian nämns följande typer av företag/verksamheter som hanterar radioaktiva material eller tekniska anordningar som kan alstra strålning: Tandläkar- och veterinärmottagningar, kärntekniska anläggningar, forskningsinstitutioner, solarieverksamheter (anordningar som alstrar icke-joniserande strålning).

Regelrådet finner att förslagsställaren har beskrivit branscher, men att storleken för företag och antal företag inte framgår vilket hade varit behövligt.

Regelrådet finner att beskrivningen av berörda företag är bristfällig.

Förslagets effekter för företagens kostnader och intäkter

Förslagsställaren skriver i konsekvensutredningen att de föreslagna ändringarna inte bedöms medföra några ekonomiska effekter för företag, eftersom de i huvudsak innebär en återgång till tidigare tillämpning av bestämmelserna.

Av remissen framgår att kostnader för företag – särskilt egenföretagare i verksamheter som hanterar radioaktiva material eller tekniska anordningar som kan alstra strålning – främst kan uppstå i två situationer: Det kan ske antingen vid överträdelse genom sanktionsavgifter inom 5 000–100 000 kronor eller genom ett visst ökat administrativt arbete för att säkerställa efterlevnad och därigenom undvika omhändertagande eller försegling. Underlaget kvantifierar inte tidsåtgång eller belopp och redovisar inga typfall; förslagsställaren anger endast att merkostnader kan förekomma.

I konsekvensutredningen lämnas ingen särskild redovisning av påverkan på företagens intäkter.

Regelrådet finner att i konsekvensutredningen kvantifieras inte kostnader för att säkerställa regelefterlevnad och för att undvika omhändertagande eller försegling. Inga timmar eller belopp uppges och inga typfall beskrivs.

Regelrådet finner att beskrivningen av förslagets effekter för företagens kostnader och intäkter är bristfällig.

Påverkan på konkurrens och särskilda hänsyn till små och medelstora företag

Påverkan på konkurrens

Redovisningen innehåller inte en särskild genomgång av tänkbara konsekvenser för konkurrensförhållanden mellan företag med olika förutsättningar. Gällande tillsyn redovisas inte någon beskrivning av hur konkurrensen mellan företag påverkas; samtidigt uppger förslagsställaren att företag "kommer att behöva säkerställa att all hantering sker i enlighet med de nya reglerna. Detta kan innebära mer administrativt arbete med ökade kostnader ... för att undvika omhändertagande eller försegling."

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen inte redovisar påverkan på konkurrensen. Av konsekvensutredningen framgår att ökade administrationskostnader sannolikt uppkommer för att företag ska kunna utvika omhändertagande eller försegling. Regelrådet finner att sådana kostnader sannolikt påverkar företag olika och därmed också sannolikt kan påverka konkurrensförmågan. Det hade varit behövt att förslagsställaren hade beskrivit hur dessa konsekvenser av förslaget påverkar olika typer av företag och deras förmåga att konkurrera.

Regelrådet finner att beskrivningen av påverkan på konkurrensen är bristfällig.

Särskilda hänsyn till små och medelstora företag

Förslagsställaren identifierar att små företag kan drabbas mer i tillsynsdelen (administrativa kostnader), men beskriver inte hur (ingen kvantifiering/typfall) och redovisar inte särskilda lättnader som skulle kunna komma i fråga för små och medelstora företag gällande påverkan av den delen som rör tillsyn i förslaget. De proportionalitetsåtgärder som nämns gäller sanktionssystemet, inte tillsynens administrativa krav. Därmed ger underlaget otillräckligt stöd för att bedöma konsekvenser och särskild hänsyn för små företag i tillsynsdelen.

Regelrådet finner att beskrivningen av särskilda hänsyn till små och medelstora företag är bristfällig.

Åtgärder för att begränsa förslagets kostnader och andra effekter

Underlaget innehåller vissa kostnadsdämpande konstruktioner (proportionalitet med tydliga regler om sanktionsavgifter och att egenföretagardelen är en återgång). Däremot redovisas inte särskilda företagsinriktade lättnader som undantag, tröskelvärden, förenklade krav eller övergångsarrangemang riktade till små företag.

Regelrådet finner att de redovisade åtgärderna är i huvudsak kopplade till sanktionsordningen (proportionalitet, nedsättning, avgiftsram, tidsmässiga avgränsningar) och bedöms som godtagbara i den delen. För tillsynsdelen saknas däremot resonemang om eventuellt möjliga företagsinriktade lättnader som minskar kostnader (förenklade krav eller infasning). Det hade varit önskvärt med en sådan redovisning även där.

Regelrådet finner att beskrivningen av åtgärder för att begränsa kostnader och andra effekter är godtagbar.

Särskild hänsyn till tidpunkt för ikraftträdande och behov av speciella informationsinsatser

I konsekvensutredningen anges att lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027 och att följdändringar i förordningen genomförs i anslutning till detta. För skyddsdelen (inklusive egenföretagare) bedöms ändringarna inte medföra några reella konsekvenser för verksamhetsutövarna, eftersom det i huvudsak är fråga om en återgång till tidigare tillämpning av regelverket om strålskydd. För tillsynsdelen föreslås ändringarna gälla från samma datum. Förslagsställaren anger att "Företag som hanterar radioaktiva material eller utrustning som kan alstra strålning kommer att behöva säkerställa att all hantering sker i enlighet med de nya reglerna. Detta kan innebära mer administrativt arbete med ökade kostnader för att undvika omhändertagande eller försegling." Någon bedömning av behovet av särskilda informationsinsatser till berörda företag inför ikraftträdandet för tillsynsdelen redovisas inte. Förslagsställaren anger särskilda informationsinsatser för kommunerna avseende den nya möjligheten att besluta sanktionsavgifter i solarieverksamhet. Någon motsvarande redovisning av informationsinsatser riktade till företag inom tillsynsdelen framgår inte.

Regelrådet bedömer att tidpunkten för ikraftträdande möjliggör framförhållning för företag.

Förslagsställaren beskriver att tillsynsändringarna kan medföra mer administrativt arbete med ökade kostnader för företag. Trots detta redovisas ingen bedömning av behovet av särskilda informationsinsatser till berörda företag inför ikraftträdandet.

Regelrådet finner att beskrivningen av tidpunkt för ikraftträdande är godtagbar. Beskrivningen av behov av informationsinsatser är bristfällig.

Hur och när konsekvenserna av förslaget kan utvärderas

Regelrådet har i konsekvensutredningen inte kunnat utläsa en plan för hur och när konsekvenserna av förslaget kan utvärderas. Det hade varit behövt att beskrivningen inkluderade uppföljningsmetod, ansvarig aktör och ungefärlig tidpunkt för genomförande.

Regelrådet finner att beskrivningen av hur och när konsekvenserna av förslaget kan utvärderas är bristfällig.

Förslagets överensstämmelse med EU-rätten och om förslaget går utöver minimikraven

I remissen behandlas förslagets förhållande till EU-rätten genom att beskriva hur den nationella ordningen anpassas i fråga om tillsyn, sanktioner och skyddsbestämmelser. Av konsekvensutredningen framgår att förslagen syftar till att vara förenliga med relevanta EU-krav inom strålskydds-rätten, samtidigt som nationell tillämpning utformas i förordning och myndighetsföreskrifter.

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen redovisar förslagets förenlighet med EU-rätten på ett tydligt sätt. För en fullständig beskrivning vore det dock behövt med en uttrycklig genomgång av förhållandet till minimikrav i relevanta direktiv. Det hade förbättrat konsekvensutredningens kvalitet med en jämförelse av administrativa krav för likartade verksamheter i skilda EU-länder.

Regelrådet finner att beskrivningen av förslagets överensstämmelse med EU-rätten är godtagbar. Beskrivningen av om förslaget går ut över minimikraven är bristfällig.

Övrigt av relevans för ärendet eller Regelrådets bedömning

Inget övrigt av relevans finns att anföra i ärendet.

Regelrådet behandlade ärendet vid sammanträde den 9 september 2025.

I beslutet deltog Anna-Lena Bohm, ordförande, Helena Fond, Hans Peter Larsson, Roland Sigbladh och Lars Silver.

Ärendet föredrogs av Anna Nilsson

Anna-Lena Bohm
Ordförande

Anna Nilsson
Föredragande